

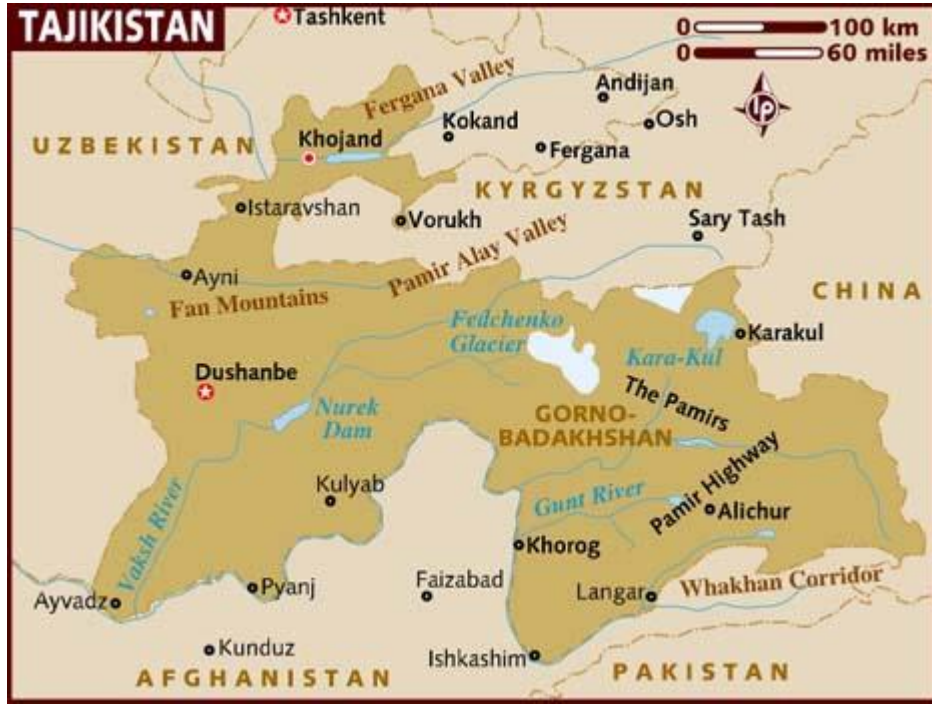
TACİKİSTAN BİLGİ NOTU

MART 2022

EKONOMİK ARAŞTIRMALAR

arastirma@deik.org.tr

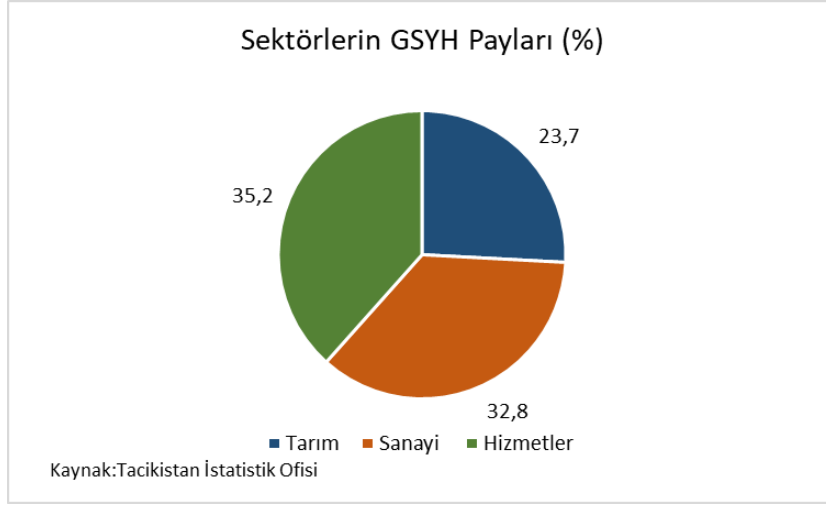
TACİKİSTAN GÜNCEL VERİLER

GÖSTERGE	DEĞER	2019	2020	2021* (Tahmin)
GSYH (cari fiyatlarla)	Milyar USD	8,1	7,9	8,1
Büyüme	%	7,5	4,5	5
Nüfus	Milyon Kişi	9,2	9,4	9,6
Kişi Başı Gelir	USD	873.5	843.9	839.1
Enflasyon	%	7,7	9,4	8
İşsizlik Oranı	%	6,6	7,5	-
Cari Denge / GSYH	%	-2,3	4,2	1,9
Bütçe Dengesi / GSYH	%	-2,1	-4,4	-2,7
İhracat	Milyar USD	1,1	1,3	1,1
İthalat	Milyar USD	3,3	3,1	1,4

Kaynak: IMF KEG Ekim 2021, Trademap, Tacikistan İstatistik Kurumu (Enflasyon ve ticaret verileri harici verileri 2021 için IMF tahminidir, ticaret verileri 2021 için Ocak-Mayıs dönemidir.)

1. TACİKİSTAN EKONOMİSİ GENEL GÖRÜNÜMÜ

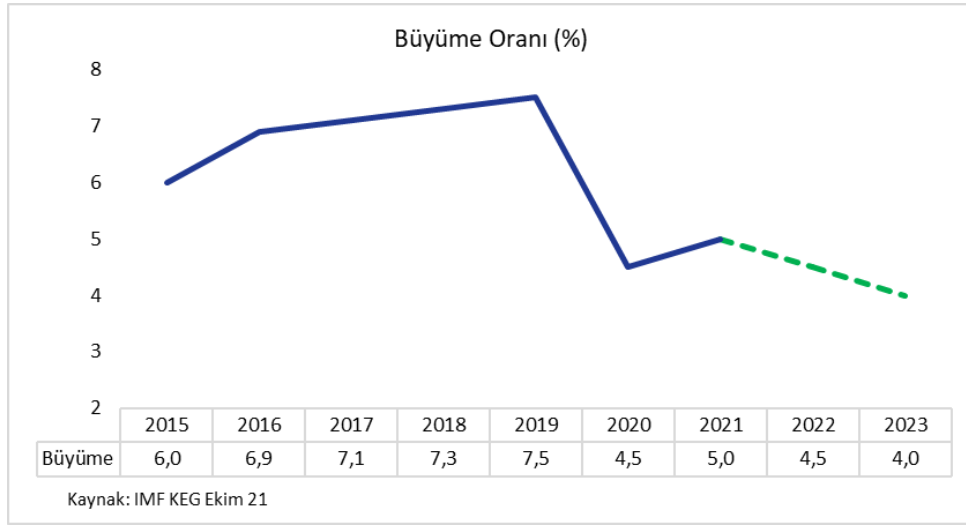
Tacikistan ekonomisinin sektörel dağılımı şu şekildedir:

Tacikistan, diğer Orta Asya ülkelerinde olduğu gibi Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından bağımsızlığına ulaşmıştır. Bağımsızlığını kazanmasından sonra 1996 yılına kadar iç karışıklıkların etkisiyle ekonomide daralma gözlenmiş, 1997'de Birleşmiş Milletler, Rusya ve İran'ın devreye girmesiyle aynı tarihten itibaren ekonomide toparlanma gözlenmiştir.

Genç nüfus oranının %50'nin üzerinde olduğu ülkede istihdamın %80'i tarım ve hizmet sektörlerinden gerçekleştirilmektedir. Ülkenin onda dokuzunun dağlık bölgelerden oluşması nedeniyle tarımsal alanları kısıtlıdır. Buna karşın, tarımın milli gelirdeki payı %23,7'dir. SSCB zamanında Tacik topraklarının Moskova tarafından pamuk üretimi için kullanılmış olması nedeniyle pamuk, ülkenin önemli ihracat gelirleri arasındadır. Ülkedeki sanayi faaliyetleri ise çoğunlukla, tarım ürünlerinin imalatına dayanmaktadır. Pamuk-temizleme ile ipek fabrikalarının yanı sıra başkent Duşanbe'de büyük tekstil fabrikası bulunmaktadır. Sanayinin milli gelirdeki payı ise %32,8'dir.

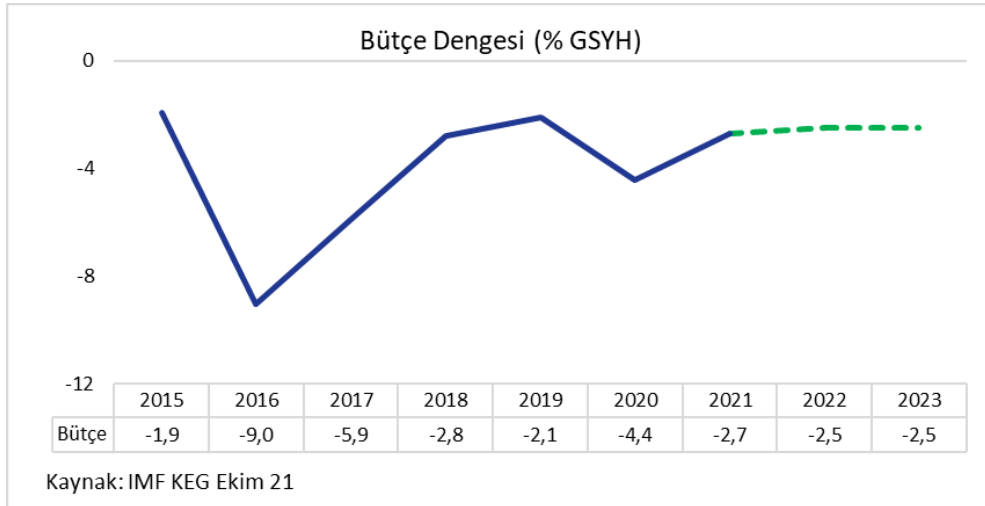
Son on yılda, Tacikistan yoksulluğu azaltma ve ekonomisini büyütme konusunda istikrarlı bir ilerleme kaydederek, 2015-2018 yılları arasında yılda ortalama %6,8 genişlemiştir. 2020 yılında ise, salgına yanıt olarak hükümet kararlı adımlar atmış ve GSYH büyümesi bir önceki yıl %7,5'ten ılımlı bir düşüşle %4,5'e gerilemiştir. 2021 yılında Rusya ve Çin'den gelen işçi dövizlerinin ve sanayi, tarım, inşaat sektörlerinin küresel ekonomiyle birlikte toparlanmasıyla Tacikistan ekonomisi yılın ilk 9 ayında %8,9 büyümüştür. IMF'e göre, yıl sonunda baz etkisinin azalması ile birlikte ekonomi %5 genişlemiştir.

2. TACİKİSTAN BÜTÇE DENGESİ

Yerel para biriminin döviz kuru karşısında değer kaybetmeye başladığı 2015 yılında %1,9 olan bütçe açığı takip eden yılda giderlerin %40 seviyesinde yükselmesiyle %9'a çıkmıştır. Kamu gelirlerinin %60 ile %70'i arasında değişmekle birlikte çok önemli kısmını gelir vergisi oluşturmaktadır. 2017 yılından itibaren bütçe açığı gerilemeye başlamış 2019 yılında GSYH cinsinden %2,1'e kadar düşmüştür.

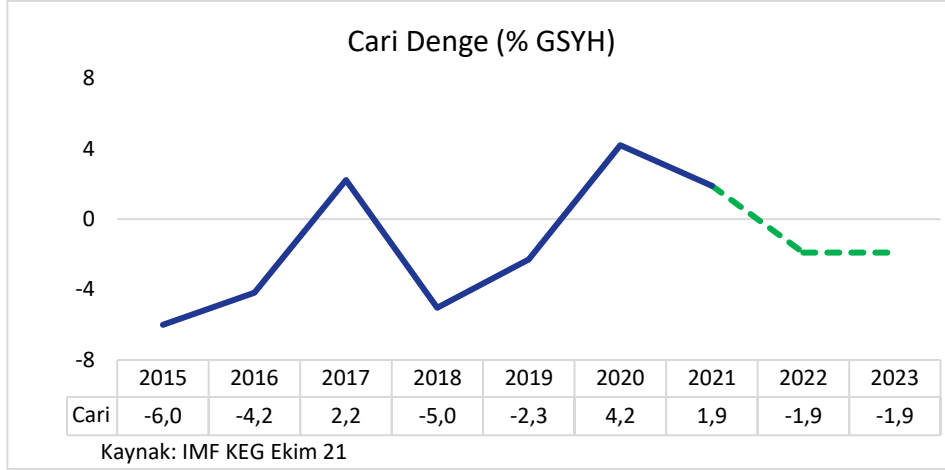
2020 yılında salgına yönelik harcamaların artması ve vergi gelirlerindeki düşüş nedeniyle bütçe açığı GSYH'nin %4,4'üne kadar ilerlemiştir. 2021 yılında ise salgın önlemlerinin genişletilmesi ile toparlanma yoluna giren kamu maliyesinin bu yıl içerisinde %2,7 açık verdiği tahmin edilmektedir. Buna ek olarak, 2020 yılında kamu borcunun GSYH'ye oranı %51 seviyelerindeyken 2021 yılında bu oranın %41'e gerilediği öngörülmektedir.

3. TACİKİSTAN CARİ DENGESİ

Tacikistan cari dengesi genellikle açık vermektedir. Sürekli dış ticareti açığı veren ülkede cari dengeyi birincil ve ikincil gelir dengesi (transfer harcamaları) dengelemektedir. 2015 yılında GSYH cinsinden %6 açık veren cari denge 2017 yılında dış ticaret açığının azalmasıyla %2,2 fazla vermiştir. 2015 ile 2019 yılları arasında ortalama 500 milyon USD transfer geliri gelmiştir.

2020 yılında ise, yurt dışında (özellikle Rusya'da) çalışan Taciklerden gelen transferler cari dengeyi olumlu etkilemiş ve ülkenin bu yıl içerisinde GSYH cinsinden %4,2 fazla vermesini sağlamıştır. 2021 yılında ise işçi dövizlerinin artmasıyla ülkenin %1,9 bütçe fazlası verdiği tahmin edilmektedir.

4. TACİKİSTAN SWOT ANALİZİ (FİTCH)

Güçlü Yönleri:

Yabancı yatırımcılar için güçlü bir piyasa liberalizasyonuna sahiptir. İstihdam yüksek, kadınların işgücüne katılımı güçlüdür. Cep telefonu kullanımının yaygın olması, yatırımcılar için teknoloji yatırımları için uygun ortama sahiptir. İşletme kapatma kolaylığı endeksinde üst sıralarda yer almaktadır.

Zayıf Yönleri:

Tacikistan hükümeti, önemli pazarların birçoğunda güçlü bir varlığa sahiptir. Yüksek öğrenimin gelişmemiş olması nedeniyle birçok öğrenci yurtdışına gidip oralarda çalışmayı ve iş bulmayı hedefliyor. Bu durum, yüksek vasıflı beyin göçüne neden oluyor. Karayolu ve demiryolu ağlarının bakıma muhtaç olması ve aşırı yüklenmesi nedeniyle yük taşımacılığı ve bölgeler arası ticareti oldukça maliyetlidir. Uluslararası finans piyasalarına erişim zayıf ve işletmeler için kredi mevcudiyetini sınırlamaktadır. Tacikistan kamu kurumlarındaki yolsuzluk büyük sorun oluşturuyor, son zamanlarda Afganistan üzerinden Rusya'ya uyuşturucu ticaretinin artması risk olarak görülmektedir.

Fırsatlar:

Doğum oranını yüksek oluşu ve yaşam beklentisinin artması, işgücü havuzunun genişlemesine neden olmaktadır. Petrol ve doğal gaz aramalarının başlatılması enerji sektörünün çeşitlendirilmesine ve kapasitenin artmasına neden olacaktır. Yeni kaydedilen ve iyileştirilen bir

borsa, yabancı yatırımı teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Çin ve İran ile bağlarını arttırarak Rusya'ya olan askeri ve ekonomik bağımlılığını azaltabilir.

Tehditler:

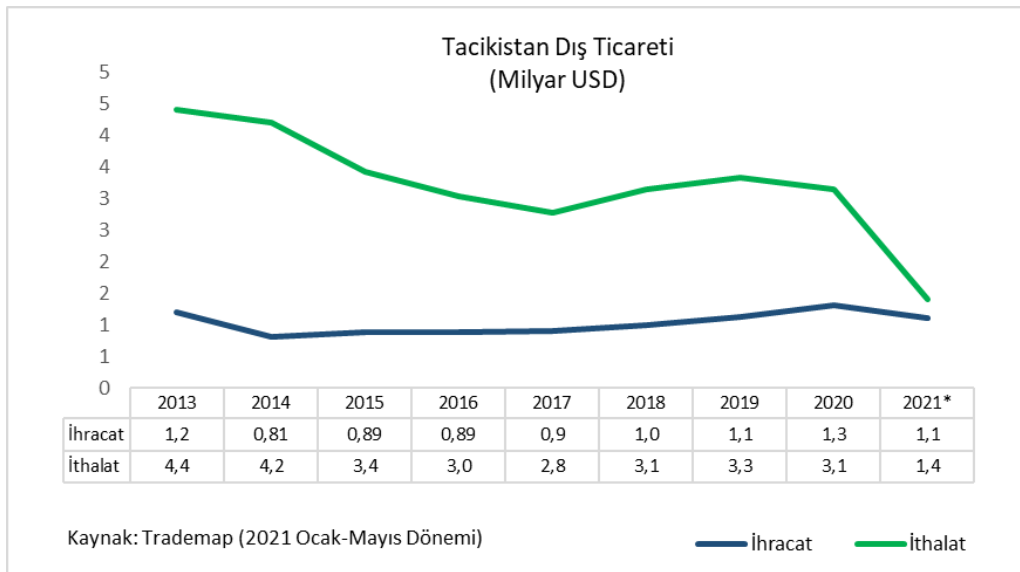
İşgücü piyasasında, Tacikistanlı işçilerin eğitim gereksinimlerinin artmasını sağlayan resmi iş deneyimi ve çeşitli meslek becerileri konularında eksiklikler bulunmaktadır. Fikri mülkiyet mevzuatı güncelliğini yitirmiş ve etkisizdir. Bu durum, ucuz taklitlerin yapılmasına imkan sağlarken işletmeler açısından fiyatı daha düşük olabilecek bu ürünlere karşı risk oluşturmaktadır. Fergana Vadisi üzerinde komşu Orta Asya ülkeleri ile anlaşmazlıklar yaşanabilir.

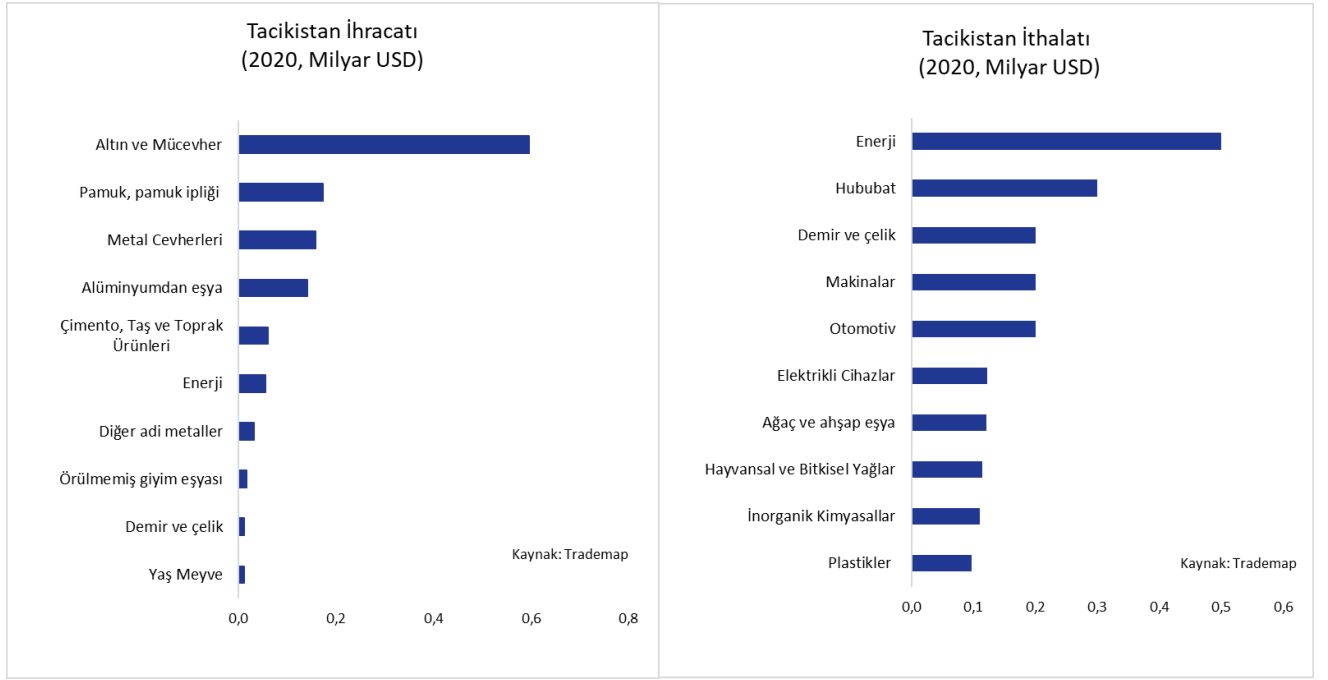
5. TACİKİSTAN DIŞ TİCARETİ

Tacikistan dış ticaretinde genellikle açık vermektedir. 2014 yılında 5 milyar USD seviyesinde olan dış ticaret hacmi ithalattaki gerilemenin etkisiyle 2017 yılında 3,7 milyar USD seviyesine gerilemiştir. Aynı zamanda, 2014 yılında 3,4 milyar USD olan dış ticaret açığı ise 2017 yılında 1,9 milyar USD olmuştur.

2018 ve 2019 yıllarında ithalatın bir önceki yıla göre sırasıyla %13 ve %6 artması dış ticaret açığını 2,2 milyar USD seviyesine kadar yükseltmiş, dış ticaret hacmi ise 4,4 milyar USD olmuştur. 2020 yılında ise ihracatın bir önceki yıla göre %18 artarak 1,3 milyar USD'ye yükselmesi ithalatın ise %6 azalarak 3,1 milyar USD'ye gerilemesiyle dış ticaret açığı 1,8 milyar USD civarına gerilemiştir. 2021 yılının Ocak-Mayıs döneminde Tacikistan 1,1 milyar USD ihracat; 1,4 milyar USD ithalat gerçekleştirmiştir.

Ürün bazında ise 2020 yılında ülke altın ve mücevher, pamuk ve metal cevherleri ihraç etmiştir. Bu sektörlerin toplam ihracat içerisindeki payı sırasıyla %45,4, %13,3 ve %12,2'dir. Hidroelektrik potansiyeli yüksek olan ve yaz aylarında hidroelektrik enerji üreten, ihtiyaç fazlasını ihraç eden Tacikistan kışın hava koşulları nedeniyle elektrik ithal etmektedir. 2020 yılında ülkenin başlıca ithal ettiği ürünler başında enerji gelmektedir. Sektörün toplam ithalat içerisindeki payı ise %16,1'dir. Enerji sektörünü hububat, demir-çelik ve makinalar takip etmektedir. Bahsedilen sektörlerin ithalat içerisindeki payları ise toplam %22,6'dır.

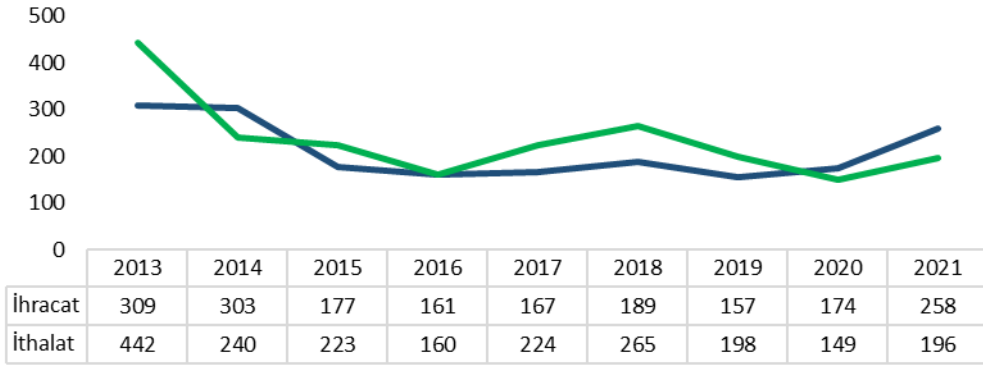
6. TÜRKİYE TACİKİSTAN DIŞ TİCARETİ

Türkiye, Tacikistan'ın önemli dış ticaret partnerlerinden biridir. İki ülke arasındaki dış ticaret dengeli seyretmekle birlikte son altı yılda Türkiye Tacikistan'a karşı toplam 87 milyon USD dış ticaret açığı vermiştir.

İki ülke arasında en yüksek ticaret hacmi 751 milyon USD ile 2013 yılında gerçekleşmiş, takip eden dönemde iki ülke arasındaki ticaret hacmi gerilemiş ve ortalama 375 milyon USD seviyesinde gerçekleşmiştir. 2020 yılında Türkiye'nin Tacikistan'a ihracatı bir önceki yıla göre %11 artarak 174 milyon USD seviyesine yükselirken ithalatı ise %25 azalarak 149 milyon USD olmuştur. Böylelikle 3 yıl aradan sonra Türkiye ülkeye karşı 25 milyon USD dış ticaret fazlası vermiştir. 2021 yılında ise ihracat %50'ye yakın bir artışla 258 milyon USD'ye ithalat ise aynı dönemde 196 milyon USD'ye yükselerek 63 milyon USD dış ticaret fazlası verilmiştir.

2021 verilerine göre, Türkiye'nin Tacikistan'a ihracatında plastikler, elektrikli cihazlar ve makinalar öne çıkmaktadır. Bahsedilen sektörler ülkeye olan ihracatın sırasıyla %10 %9,5 ve %8,6'sını oluşturmaktadır. Ülkeden olan ithalatta ise, pamuk-pamuk ipliği ve alüminyumdan eşya başlıca sektörler olup ithalatın %96'sını oluşturmaktadır.

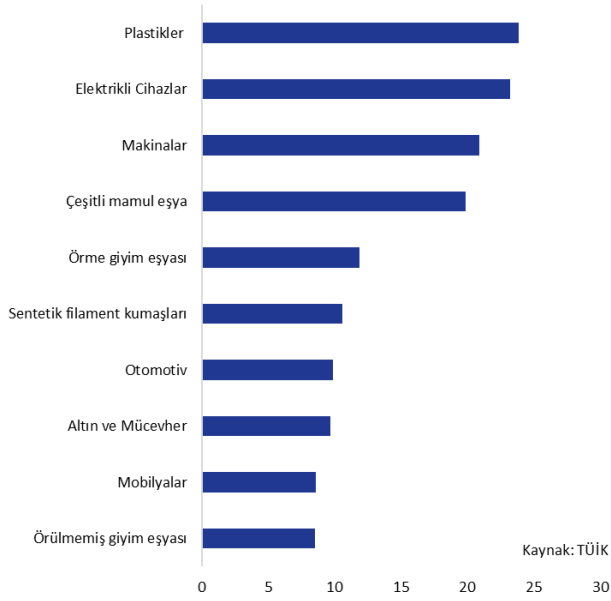
Türkiye Tacikistan Dış Ticareti (Milyon USD)

Kaynak: TÜİK

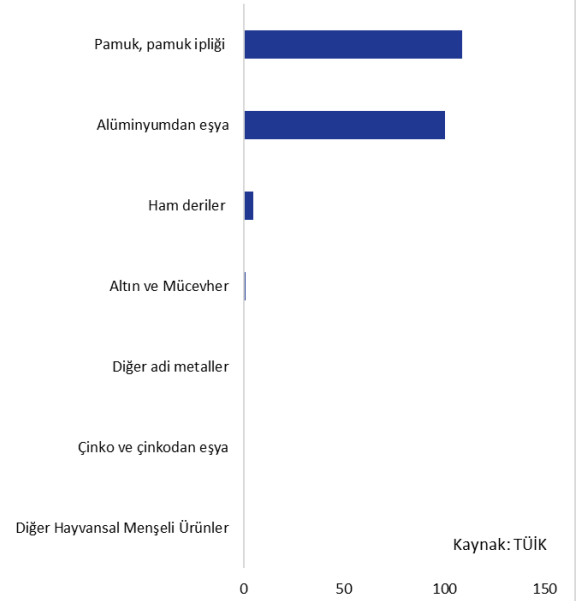
— İhracat — İthalat

Türkiye'nin Tacikistan'a İhracatı (ÖTS, Milyon USD, 2021)

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin Tacikistan'dan İthalatı (ÖTS, Milyon USD, 2021)

Kaynak: TÜİK